

JURNAL

ПЕNTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦЕЛОP NATȢPAЛE ШI ESAKTE,

în toate kлaseлe.

Pediџeatȣ

de

Пpofesop Doktop Iȣлiȣ Бapaш.

№ 41. **(Anȣл întîiȣ)** **Бȣkȣpeштĭ.** **Noembpie 1, 1856.**

Konpindepe: *Aȣpȣлȣ ши kȣtimea sa aktȣaлȣ пe пъmîntȣ.* — *Kimia ши вieaцa.* — *Komȣnikaцiȣnĭ штiinцifiчe miчĭ.*

Aȣpȣлȣ ши kъtimea sa aktȣaлъ пe пъmîntȣ.

Aptikoлȣлȣ II.

Aȣpȣлȣ este ȣnȣ metaлȣ kape se kapaktepizъ пpin fpȣmoasa sa koлoape гaлбенъ, пpin гpeȣtatea sa sпeчifikъ чea mape (ȣnȣ kȣбȣ de aȣpȣ kîntъpeште de 19 opĭ maĭ mȣлtȣ de kît ȣnȣ kȣбȣ de апъ), пpin maлeaвiлitatea (întindepe пpin бъtae kȣ чiokanȣ) sa foapte însemnatъ; пȣtemȣ sъ întindemȣ aȣpȣ întp'ȣnȣ гpadȣ foapte mape. S. e. e штiȣtȣ kъ пȣtemȣ sъ întindemȣ пpin бъtaea чiokanȣлȣĭ ȣnȣ гaлбенȣ întp'atîta, în kît sъ devie o foaie аша de mape ka sъ пoatъ akoпepi ȣnȣ kaлȣ îmпpeȣnъ kȣ kълъpeцȣлȣ sъȣ! Dap ши tenaчitatea aȣpȣлȣĭ e foapte mape, adikъ пъpцiлe saлe sîntȣ foapte tapĭ лiпite ȣna de aлta, în kît nȣ se pȣпe kȣpîndȣ. Аша штimȣ kъ ȣnȣ fipȣ de aȣpȣ d'o гposime de a zeчea пapte a ȣnȣĭ цoлȣ, пoate sъ цie o гpeȣtate de 500 de лitpe fъpъ sъ se pȣпъ. Dap dȣpitatea (tъpimea) aȣpȣлȣĭ e mikъ, kъчĭ aȣpȣлȣ e metaлȣлȣ чeлȣ maĭ moaлe, de aчeea oбiekteлe fъkȣte de aȣpȣ (s. e. opoлoџiĭ, base ши ч. л. t.) nȣ sîntȣ niчĭ o datъ fъkȣte d'aȣpȣ kȣpatȣ, чĭ de aȣpȣ amestekatȣ kȣ apџintȣ saȣ kȣ apamъ întp'o пpoпopцiȣne detepminatъ în fie-kape цapъ пpin deoseбite лeџĭ. Niчĭ ȣnȣлȣ dintpe aчidiĭ minepaлĭ nȣ пoate sъ disoлвe (toпea-

skъ) aȣpȣлȣ, afapъ nȣmaĭ d'ȣnȣ aчidȣ komпȣsȣ nȣmitȣ aпa peгaлъ (aqua regia) kape пoate sъ topeaskъ aȣpȣлȣ. П'aчestȣ пpinчinȣ este вazatъ metoada d'a faчe пpoвъ daka вp'ȣnȣ metaлȣ kape seamъnъ пpin înfъцiшapea sa din afapъ kȣ aȣpȣ, este întp'adeвъpȣ aȣpȣ saȣ nȣ; adikъ пȣnemȣ o вȣkatъ mikъ dintp'aчestȣ metaлȣ întp'ȣnȣ вasȣ de stikлъ шi topnъmȣ пeste dînsȣлȣ aпъ tape (aчidȣ nitpikȣ); dakъ metaлȣлȣ aчesta se toпeште akoлo, nȣ e aȣpȣ, daka din kontpa, ръmîne neatakatȣ шi netoпitȣ, atȣnчĭ штimȣ kъ e aȣpȣ, kъчĭ aпa tape atakъ (toпeште) toate чeлe-л-aлte metaлe afapъ de aȣpȣ. Însъ mepkȣpȣлȣ (apцintȣ viȣ) ape o пpoпpietate kȣ totȣлȣ kontpapie, kъчĭ toпeште aȣpȣ шi nȣ aлte metaлe. De aчeastъ kȣaлitate a mepkȣpȣлȣĭ se foлoseskȣ sъпъtopiĭ în пъmîntȣ dȣпъ aȣpȣ în Aȣstpaлia шi 'n Kaлifopnia; kъчĭ topnîndȣ mepkȣpȣ пe nisinȣлȣ ȣnde se afлъ diseminatȣ пȣлвepe de aȣpȣ, mepkȣpȣлȣ îлȣ toпeште, пpin ȣpmape kȣpъцъ nisinȣлȣ de чeлe maĭ miчĭ пъptiчeлe de aȣpȣ kape skaпȣ ла вedepe. Dȣпъ aчeastъ oпepaцiȣne, sъпъtopiĭ esпȣnȣ aчestȣ mepkȣpȣ înkъpkatȣ kȣ aȣpȣ ла o kълdȣpъ mape, mepkȣpȣлȣ atȣnчĭ sъ evaпopeazъ (deвine aвopȣ) шi se faчe neвъzȣtȣ, пe kîndȣ aȣpȣлȣ ръmîne nemiшkatȣ în лokȣ. Aȣpȣлȣ se toпeште în fokȣ nȣmaĭ ла o temпepatȣpъ (kълdȣpъ) foapte mape, пe kîndȣ în fokȣлȣ opdinapiȣ nȣ se skimвъ шi nȣ se faчe neвъzȣtȣ (волatiлȣ). Eлȣ nȣ se pȣцineште niчĭ o datъ fie esпȣsȣ ла aepȣ, fie în aпъ. În пъmîntȣ se гъseште maĭ totȣ d'aȣna kȣpatȣ (natifȣ), dap kîte o datъ шi amestekatȣ kȣ apamъ, kȣ fepȣ шi kȣ apцintȣ; în aчestȣ kazȣ koлoapea sa nȣ e aчeea a aȣpȣлȣĭ kȣpatȣ. Fopma вȣkъцiлopȣ de aȣpȣ чe se гъseskȣ în пъmîntȣ, seamъnъ opĭ kȣ kȣвĭ miчĭ, opĭ kȣ ръmȣpiлe de apвopĭ, saȣ kȣ fipe de пaie miчĭ, saȣ kъ se гъseskȣ în fopmъ de пȣлвepe saȣ nisinȣ, maĭ kȣ seamъ în pîȣpiлe пȣpтъtoape de aȣpȣ. Însъ kîte o datъ ȣnii din aчestĭ гpъȣnцĭ deвinȣ mapĭ, пpiimeskȣ ȣnȣ волȣmȣ însemnatȣ, шi atȣnчĭ fopmezȣ mase sfepiчe mapĭ, nȣmite „pepites“ kape îmвoгъцeskȣ пe aчeĭ kape лe гъseskȣ, kъчĭ, daka ȣnȣ sъпъtopȣ de aȣpȣ ape пopoчipe d'a гъsi ȣnȣ asemenea волȣmȣ de aȣpȣ kȣpatȣ, atȣnчĭ kapiepa sa e fъkȣtъ; din sîpmanȣ чe epa, deвine îndatъ ȣnȣ omȣ вoгatȣ. S'a гъsitȣ o datъ în Amepika o asemenea „pepite“ kape kîntъpea 50 kiлoгpame! Iapȣ пȣлвepea de aȣpȣ în цenepaлȣ se вinde kîte 3400 fpanчĭ kiлoгpamȣлȣ (o oka aпpoaпe).

Aȣpȣлȣ se гъseште în sînȣлȣ пъmîntȣлȣĭ în tpeĭ feлȣpĭ de пoziцiȣnĭ (gisemente) saȣ лokaлitъцĭ, adikъ: 1-iȣ înkisȣ întpe stînчiлe soлide чeлe maĭ antiчe aлe koaжeĭ пъmîntȣлȣĭ; 2-лea se гъseште diseminatȣ înkoaчe înkoлo п'înȣ гanгȣpĭ (гaлepiĭ) пȣpтъtoape de aлte metaлe maĭ пȣцinȣ noвiлe; шi 3-лea esistъ пe sȣпpafaцa пъmîntȣлȣĭ în niште tъpîmȣpĭ nȣmite „Aлȣviane“ saȣ kȣpate din aлтъ пapte, пpekȣmȣ шi în aпeлe ȣnopȣ pîȣpĭ kape kapȣ пȣлвepe de aȣpȣ.

Sîntȣ ȣneлe пъpцĭ aлe пъmîntȣлȣĭ kape sîntȣ fepiчite kъчĭ tъpîmȣлȣ лopȣ e плinȣ de aȣpȣ; omȣлȣ kaлkъ akoлo kȣ пiчioapeлe пe aȣpȣ. Eлȣ вpîndȣ a гъsi aȣpȣ пȣpȣ, n'ape aлтъ tpeвȣinцъ de kîtȣ a adȣna oape-kape kъtime de пъmîntȣ de sȣв пiчoapeлe saлe întp'ȣnȣ koшȣ, sпaлъ вine aчestȣ пъmîntȣ шi atȣnчĭ de sine se deoseвeште aȣpȣ пȣpȣ шi stpълȣчitopȣ. Dap пpoвepвȣлȣ kape ziчe: „O fepiчipe nȣ вine singȣpъ, чĭ însoцitъ de aлteлe“ s'a adeвepitȣ шi întp'aчeste лokȣpĭ пpiviлiцiate aлe пъmîntȣлȣĭ пentpȣ вoгъцiea лopȣ, kъчĭ Natȣpa nȣ nȣmaĭ kъ лe-a datȣ aȣpȣ întp'o mape aвȣndinцъ, чĭ aчestȣ aȣpȣ este akoлo însoцitȣ de Плatina (ȣnȣ metaлȣ aшa de пpeцiosȣ ka шi aȣpȣ), шi maĭ kȣ seamъ de diamanцĭ шi aлte пietpe пpeцioase. Aшa dap s. e. în Вpaziлia în distpiktȣлȣ diamanцiлopȣ, de mȣлte opĭ se afлъ întp'ȣnȣ koшȣ de пъmîntȣ în mina sъпъtopȣлȣĭ diamanцĭ шi pȣвinĭ înkonжȣpaцĭ de вȣkъцĭ de aȣpȣ шi de плatinъ, пape kъ kpeskȣ akoлo чepчeĭ de aȣpȣ kȣ diamanцĭ gata în пъmîntȣ! Чe цapъ kȣpioasъ!

Aшa dap гъsimȣ în paпoptȣлȣ aȣpȣлȣĭ o чipkȣmstanцъ kȣ totȣлȣ пaptikȣлapъ, adikъ: în лokȣ kъ чeлe-л-aлte metaлe se гъseskȣ în adînчimea пъmîntȣлȣĭ în niште miniepe sȣвtepane fъkȣte dȣпъ apta miniepiлopȣ, din kon-

tpa aȣpȣлȣ se гъseште în aбodinцъ mape пe sȣпpaфaцa пъmîntȣлȣї, шi oamenii n'aȣ tpeбȣinцъ de nічї o aptъ saȣ вp'o mtiinцъ d'a 'лȣ гъsi.

Пînъ лa deskoпepipea Amepічеї, Tpansілvania epa цapa чea maї бoгatъ în aȣpȣ, din kape se skoate шi akȣmȣ aȣpȣ пentpȣ 4 miліoane fiopinї (10 miліoane фpanчї) пe anȣ; aічї aȣpȣлȣ se гъseште în mizлokȣлȣ stînчiлopȣ soлide de Kȣapцȣ.

Kȣ deskoпepipea Amepічеї, s'a deskoпepitȣ шi tpesaȣpe neaȣzite пînъ akȣmȣ de aȣpȣ. Maї kȣ seamъ sȣdȣлȣ Amepічеї s'a apъtatȣ ka o цapъ плinъ de aȣpȣ, întpe kape Meksiko шi Бpaziліa epaȣ чeлe maї бoгate пpoвinцiї. Bestitъ este anekdota kъ, kîndȣ Isпanioлiї лakomї de aȣpȣ, aȣ sȣбжȣгatȣ шi aȣ debastatȣ Meksiko, aпoї вpîndȣ sъ omoape шi пe шefȣлȣ statȣлȣї Meksikanȣ; aчestȣ dȣпъ ȣpтъ шezîndȣ în saлonȣлȣ sъȣ шi въzîndȣ asasinii intpîndȣ лa dînsȣлȣ, лe-a zisȣ: „dakъ 'mї dъpȣiцi вiaцa, eȣ mъ îndatopezȣ a ȣmплea aчestȣ saлonȣ kȣ aȣpȣ пînъ лa înълцimea kopпȣлȣї meȣ." Eї 'ї-aȣ fъгъdȣitȣ aчeasta. Kaцikȣлȣ (шefȣлȣ) s'a цinȣtȣ de вopбъ, aпoї шi Isпanioлiї s'aȣ цinȣtȣ, adikъ nȣ л'aȣ apsȣ de вiȣ, dȣпъ kȣmȣ epa oбiчeiȣлȣ лopȣ, чi 'ї aȣ tъiatȣ kaпȣлȣ, kъчї „epa пъгînȣ" dȣпъ kȣmȣ zічeaȣ aчeштї fanatiчї.

Din Meksiko шi din Бpaziліa aȣ intpatȣ în Eȣpoпa kъtimї imense de aȣpȣ, maї kȣ seamъ în Isпania, fiindȣ kъ aчeste цъpї epaȣ koлoniiлe saлe deпendente. Dap лȣkpȣ kȣpiosȣ, de лa deskoпepipea Amepічеї, adikъ din momentȣлȣ kîndȣ kъtimї imense de aȣpȣ шi de apцintȣ aȣ înчeпȣtȣ a intpa în Isпania întp'ȣnȣ modȣ neпpeвъzȣtȣ, d'atȣnчї a înчeпȣtȣ dekadenцa aчestȣї imпepiȣ kape maї nainte epa atîtȣ de пȣtepnikȣ шi de înfлopitȣ. Kȣ dpentȣ kȣвîntȣ, ziче Adamȣ Smitȣ, aчesta este apгȣmentȣлȣ чeлȣ maї fpȣmosȣ, kъ aȣpȣлȣ шi apцintȣлȣ nȣ konstitȣe бoгъцia ȣneї цъpї, чi fakȣлtatea eї пpodȣktiвъ este sinгȣpȣлȣ isвopȣ aлȣ бoгъцiеї saлe. Dap sъ peвenimȣ akȣmȣ лa kȣestiȣnea пpodȣkцiȣneї aȣpȣлȣї.

Пînъ лa anȣлȣ 1830, Бpaziліa a pъmasȣ цapa чea maї пpodȣktiвъ de aȣpȣ, dȣпъ Бpaziліa вenea peпȣбліka Colombia (totȣ în Amepika), dȣпъ dînsa Chili, aпoї Meksiko шi în pangȣлȣ aлȣ чinчiлea Peru, kape пpodȣчea пȣцinȣ aȣpȣ шi mȣлtȣ apцintȣ.

Dap de лa anȣлȣ 1830 пpodȣkцiȣnea aȣpȣлȣї пe пъmîntȣ a intpatȣ întp'o eпokъ nȣoъ, kъчї d'atȣnчї s'a deskoпepitȣ, ȣnȣлȣ dȣпъ aлtȣлȣ, tpeї цisemente de aȣpȣ; ȣnȣлȣ maї бoгatȣ de kîtȣ aлtȣлȣ шi fie-kape d'o бoгъцie neaȣzitъ. Aчeste tpeї цъpї aȣpifepe nȣoъ se aflъ nȣse пe tpeї kontinente aлe пъmîntȣлȣї, adikъ: Siбepia în Asia, Kaліfopnia în Amepika шi toatъ Aȣstpaлia.

Aȣpȣлȣ Siбepiеї epa чeлȣ dintîiȣ kape s'a deskoпepitȣ în aчeastъ eпokъ nȣoъ, maї kȣ seamъ пe noвipnipea Opientaлъ (Asiatikъ) a mȣnцiлopȣ Ȣpaлї, s'a гъsitȣ пъmîntȣлȣ плinȣ d'ȣnȣ nisinȣ aȣpifepȣ, d'o бoгъцie foapte mape. Aпoї пe kîndȣ чeлe-л-aлte цъpї aȣpifepe kȣnoskȣte пînъ akȣmȣ, aȣ pъmasȣ staцionape în пpodȣkцiȣnea лopȣ; în Siбepia din kontpa пpodȣkцiȣnea aȣpȣлȣї s'a mъpitȣ în fie-kape anȣ peгȣлatȣ de лa 1830 пînъ лa 1848, în kîtȣ în aчestȣ anȣ s'a kîmtiratȣ din пъmîntȣлȣ Siбepiеї 28 miї kiлoгpame (oka) de aȣpȣ, kape aвea o вaлoape de 95 miліoane de фpanчї, adikъ Siбepia пpodȣчea în aчestȣ anȣ aȣpȣ de пatpȣ opї de kîtȣ Бpaziліa пe anȣ, шi înkъ maї mȣлtȣ de kîtȣ пpodȣчea totȣ пъmîntȣлȣ îmпpeȣnъ лa înчeпȣtȣлȣ aчestȣї sekoлȣ (adikъ 24,000 kiлoгpame saȣ ȣnȣ metpȣ kȣбȣ de aȣpȣ пe anȣ).

Anȣлȣ 1848 noteazъ iapȣ o eпokъ nȣoъ пentpȣ пpodȣkцiȣnea aȣpȣлȣї пe пъmîntȣ; kъчї atȣnчї s'a deskoпepitȣ бoгъцia пъmîntȣлȣї aȣpifepȣ în Nȣoa-Kaліfopnie în distpiktȣлȣ dintpe pîȣлȣ Sacramento шi San-Joaquim. Бoгъцia neaȣzitъ de aȣpȣ чe a apъtatȣ aчestȣ пъmîntȣ a întpekȣtȣ toate mipakȣлeлe kape s'aȣ aȣzitȣ în paпoptȣлȣ aчesta de лa Siбepia. Kъчї nȣmaї în anȣлȣ 1851 s'a kîmtiratȣ în Kaліfopnia din пъmîntȣ 100,000 kiлoгpame aȣpȣ (o вaлoape de 344 miліoane фpanчї!) Sȣma aчestȣї aȣpȣ kîmtiratȣ din пъmîntȣ întp'ȣnȣ anȣ în Kaліfopnia epa de tpeї opї maї mape de kîtȣ пpodȣkцiȣnea anȣaлъ a aȣpȣлȣї

în Siberia, ші ера екѕалъ кѕ а треї-zечеа парте а аѕрѕлѕї че s'а skosѕ din toatъ Амеріка în курsѕ de 350 de anї, adikъ: de ла 1400 пînъ ла 1851! Ла апѕлѕ 1852 ачеаstъ продѕкціѕне imensъ s'а mikшоратѕ în Калифорніа; însъ totѕ ажѕнцеа атѕнчї ла 300 milioane франчї. S'а калкѕлатѕ къ în курsѕ de патрѕ anї, adikъ: de ла 1848 пînъ ла 1852, Калифорніа а продѕsѕ аѕрѕ пентрѕ ѕпа міе доъ sѕte доъ-zечї ші патрѕ milioane de франчї!

Sîntѕ înkredinцatѕ къ орї че лекторѕ кѕ atenціѕне, а обсерватѕ кѕ мірare koinчіденца ачесторѕ епоче în istoria аѕрѕлѕї кѕ епочеле челе фатале în istoria оаменілорѕ, маї кѕ seamъ а Еѕропенілорѕ. Аша s. e. ла апѕлѕ 1500 kîndѕ s'а deskoneritѕ тресаѕреле de аѕрѕ în Амеріка, s'а întродѕsѕ în Еѕропа împреѕнъ кѕ аѕрѕлѕ Амерікапѕ ші о патimъ ѕрîтъ Амерікапъ. Ачеаста патimъ este кѕnoskѕтъ akѕмѕ маї de тоцї оаменії каре тръеskѕ „în лѕме," sѕбѕ пѕміреа de „патіма лѕмеї." Dар ла апѕлѕ 1830 кѕ deskoперіреа реціѕнілорѕ аѕріфере în Siberia, koinчідъ invaziѕnea холереї din Asia. Аша dар în апѕлѕ 1830, Asia пе-а dърѕitѕ поъ Еѕропенілорѕ, аѕрѕлѕ ші холера. Dар кѕ deskoперіреа imensелорѕ ціsementе аѕріфере din Калифорніа, adikъ: în апѕлѕ 1848, koinчідъ iар invanziѕnea а доа а холереї, апоï sîntѕ ші мѕлте алте istopiї марї ші мічї фатале пентрѕ ѕniї, бizаре пентрѕ тоцї каре toate s'аѕ întîмплатѕ în пѕmitѕлѕ anѕ 1848. Ачеї filosofї пентрѕ каре лѕмеа este totѕ d'аѕна чеа маї перфектъ, възîndѕ ачеаста ворѕ zіче: Еатъ къ Natѕра кѕ о мînъ а пълшѕitѕ Еѕропеніі în aniї 1500, 1830 ші 1848, dар кѕ алтъ мînъ 'ї-а мînгîіатѕ, пе kîndѕ filosofiї чеї маї рігѕрошї каре în теоріе (поате ші în практікъ) desпрецѕеskѕ аѕрѕлѕ, ворѕ zіче: пе лîнгъ алте каламitъцї fiziче ші морале. каре натѕра а трimisѕ асѕпра оаменілорѕ în пѕміції треї anї, а трimisѕ асѕпра лорѕ ші diлѕвіѕлѕ аѕрѕлѕї. Каре dintр'ачештіа аѕ маї мѕлтъ dрептате? Ачеаsta пѕ intръ in kadрѕлѕ анализеї noastре de akѕмѕ, de ачеea съ пе întoарчемѕ ла istoria аѕрѕлѕї.

În апѕлѕ 1852 s'а deskoneritѕ о пѕоъ царъ аѕріферъ; asta este Аѕstраліа, adikъ în партеа Оріенталъ ші Меридіоналъ а ачестѕї kontinentѕ întре орашеле Sydney ші Port-Philipp. Dѕпъ кѕмѕ se zіче, богъціа Аѕstраліеї în аѕрѕ о съ întреакъ п'ачеea а Калифорніеї, dар орї кѕмѕ е sігѕрѕ къ ачеаstъ царъ окѕпъ akѕмѕ ѕпѕ локѕ în рангѕлѕ dintiiѕ алѕ церілорѕ аѕріфере пе пъмîntѕ, пе kîndѕ Бразіліа каре а окѕпатѕ маї nainte рангѕлѕ челѕ dintiiѕ, akѕмѕ окѕпъ абіа рангѕлѕ алѕ патрѕлеа.

Афаръ din пѕміtеле треї kontinente (Asia, Амеріка ші Аѕstраліа), челе-л-алте dѕоъ (Еѕропа ші Афріка) поsedѕ пѕцінѕ аѕрѕ, Афріка însъ маї аре înkъ kîte-ва мініере de аѕрѕ de оаре-каре importанцъ, ші se штіе къ komерчіѕлѕ кѕ пѕлбереа de аѕрѕ е întреціпѕтѕ de мѕлцї sekoлї în вестѕлѕ Афрічеї de кътре Негрії de аколо. Валоареа ачестѕї аѕрѕ Афріканѕ s'а stimatѕ пînъ ла 5 milioane франчї. Dар în Еѕропа se гъсеште релатівѕ пѕцінѕ аѕрѕ în пъмîntѕ, adikъ чева în Ѕнгаріа, Банатѕ ші'n Трансилваніа, ѕnde аѕрѕлѕ se гъсеште în мініере de арцintѕ, ші în Freyburg în Saksonia, ѕnde iар sîntѕ ѕпеле мініере каре копрindѕ аѕрѕ. Маї totѕ аѕрѕлѕ че se skoate din пъмîntѕ în Еѕропа este пѕлбере saѕ nisinѕ аѕріферѕ че se гъсеште în ѕпеле рîѕрї Еѕропене, adikъ în Франчіа, Бѕкѕвіна, Трансилaniа ші Молдавіа, ші kiарѕ ла noї în ѕпеле distрікте sentenтріонале але църії, ѕnde „Аѕраріі" формезѕ о класъ de оаменї кѕnoskѕцї în totѕ timпѕлѕ ші каре se окѕпѕ кѕ спълатѕлѕ nisinѕлѕї аѕріферѕ че'лѕ гъseskѕ în рîѕріле аѕріфере.

Este înведератѕ къ ачесте skimбърї марї în раportѕлѕ продѕкціѕнеї апѕале але аѕрѕлѕї, требѕе съ skimбе кѕ timпѕ ші валоареа sа ценеpалъ, маї кѕ seamъ în раportѕ кѕ арцintѕлѕ, аѕрѕлѕ требѕе съ se eftineaskъ din че în че маї мѕлтѕ, saѕ кѕ алте ворбе, арцintѕлѕ требѕе съ se skѕmпеаskъ, ші поате къ în Еѕропа раportѕлѕ аѕрѕлѕї кътре арцintѕ ва ажѕнце ла пропорціѕнеа de 1:9 кѕм este în Оріентѕ (Жапоніа) în локѕ de 1:15 кѕмѕ ера пînъ akѕмѕ. Dар ші în раportѕлѕ aktѕалѕ de 1:15, se аратъ къ аѕрѕлѕ este

ȣnȣ̆ metaлȣ̆ релatiвȣ̆ maĭ eftinȣ̆, adikъ maĭ пȣцinȣ̆ kъȣtatȣ̆ de kîtȣ̆ арџintȣлȣ̆. Kȣĭ se ва пъреа ачеasta ȣnȣ̆ параdoksȣ̆, сън̆ші adȣkъ пȣmaĭ aminte kъ, kiарȣ̆ ла în̆чепȣтȣлȣ̆ ачестȣĭ sekoлȣ̆, kътimea аȣрȣлȣĭ ш'а арџintȣлȣĭ, kape se afлa în mîĭniлe oameniлорȣ̆, ера екȣaлъ kȣ 1:52, adikъ аȣрȣлȣ̆ ера de 52 орĭ maĭ рарȣ̆ ші maĭ пȣцinȣ̆ de kîtȣ̆ арџintȣлȣ̆; kȣ toate ачеstea, валоареа релatiвъ а аȣрȣлȣĭ kътре арџintȣ̆ ера пȣmaĭ прекȣmȣ̆ 1:15, adikъ аȣрȣлȣ̆ ера пȣmaĭ de 15 орĭ maĭ skȣmпȣ̆ de kîtȣ̆ арџintȣлȣ̆ (ȣnȣ̆ dрamȣ̆ de аȣрȣ̆ авеа о валоаре de 15 dрamȣрĭ de арџintȣ̆); ва съ zikъ dар kъ аȣрȣлȣ̆, dȣпъ рaritatea sa de atȣnчĭ, în лоkȣ̆ съ fie de 52 de орĭ maĭ skȣmпȣ̆ de kîtȣ̆ арџintȣлȣ̆, ера пȣmaĭ de 15 орĭ; de ȣnde провine ачеasta? fiindȣ̆ kъ арџintȣлȣ̆ este ȣnȣ metaлȣ̆ maĭ фолоsitорȣ̆ oameniлорȣ̆ de kîtȣ̆ аȣрȣлȣ̆; din арџintȣ̆ kȣрatȣ̆ se fakȣ̆ feлȣрimĭ de obiekte de арте ші de лȣksȣ̆, în лоkȣ̆ kъ din аȣрȣ̆ kȣрatȣ̆ nimenea пȣ поate съ fakъ вр'ȣnȣ̆ васȣ̆ saȣ̆ вр'ȣnȣ̆ алтȣ̆ asemenea obiektȣ̆ de лȣksȣ̆, de ачееа арџintȣлȣ̆ а fostȣ̆ totȣ̆ d'aȣna maĭ mȣлтȣ̆ kъȣtatȣ̆ de kътре oamenĭ, de kîtȣ̆ аȣрȣлȣ̆ ші о парте mape de арџintȣ̆ че se kîштiraсе din пъmîntȣ̆, ера konsȣmatъ de kътре арџintарĭ пentрȣ skȣле, adikъ: пentрȣ а konstitȣа ȣnȣ̆ kапiтaлȣ̆ mортȣ̆ ші neintpatȣ̆ ka monedъ în чіркȣлаџiȣnea komepчiȣлȣĭ, пе kîndȣ̆ maĭ totȣ̆ аȣрȣлȣ̆ s'а întpeбȣinџatȣ̆ пentрȣ faчереа monedeлорȣ̆; de ачееа monedeле de аȣрȣ̆ în лоkȣ̆ d'a fi de 52 de орĭ maĭ рарe, ші прin ȣрmape maĭ skȣmпe de kîtȣ̆ челе de арџintȣ̆, ераȣ̆ пȣmaĭ de 15 орĭ maĭ skȣmпe.

Апоĭ kîndȣ̆ не adȣчеmȣ̆ aminte ачееа че amȣ̆ esпȣsȣ̆ în aptikoлȣлȣ̆ 1-iȣ̆, adikъ: kъ din zi în zi se dȣkȣ̆ maĭ mȣлte kътimĭ de арџintȣ̆ din Еȣропа în Asia, de ȣnde пȣ se maĭ întopkȣ̆, о съ înџелеагъ fie-kape, че katastpofe mapĭ în рапортȣлȣ̆ лipseĭ арџintȣлȣĭ ameрinџа komepчiȣлȣ̆ viitорȣ̆ алȣ̆ Еȣропеĭ, ші înkъ dakъ stateле Еȣропеĭ пȣ ворȣ̆ лȣа mъсȣрiле konвeнaбiле а împiedeka întp'ȣnȣ̆ modȣ̆ dipektȣ̆ saȣ̆ indipektȣ̆ ачеastъ esпортаџiȣne estpaopdinapъ а арџintȣлȣĭ din Еȣропа, atȣnчĭ ва ажȣнџе ȣnȣ̆ timпȣ̆ ȣnde ȣnȣ̆ sfanџirȣ̆ ва deвeni о рaritate, пȣ пȣmaĭ în mîna amплoiaџiлорȣ̆ kîndȣ̆ îші приimeskȣ̆ леafa лорȣ̆ ka akȣmȣ̆, чĭ în toate kaseле пȣбличе. Atȣnчĭ поate kъ ва ажȣнџе о епокъ în kape ȣnȣ̆ sfanџirȣ̆ ва fi пъstpatȣ̆ în kaбiнeтеле de kȣрiositъџĭ antiче, întokmaĭ ka dinџiĭ animaлȣлȣĭ Mamȣtȣ̆ antideлȣвianȣ̆, kape ші елȣ̆ ера о datъ, iар akȣmȣ̆ пȣ maĭ esistъ.

KIMIA ШI BIEAЏA.

Aptikoлȣлȣ̆ II.

În aptikoлȣлȣ̆ 1-iȣ̆ amȣ̆ ворбitȣ̆ чева despre пȣtpiџiȣnea animaлeлорȣ̆, tpeбȣe съ ворбim akȣmȣ̆ maĭ пе ларгȣ̆ despre ачестȣ̆ fenomenȣ̆ џeнeраlȣ̆ în регнȣлȣ̆ animaлȣ̆.

Întp'adeвъpȣ̆ пȣ este în natȣръ ȣnȣ̆ аллтȣ̆ fenomenȣ̆ maĭ admipaбiлȣ̆ ші maĭ џeнeраlȣ̆ de kîtȣ̆ ачеsta în toatъ лȣmea opranikъ; kъчĭ пȣ пȣmaĭ animaлeле, чĭ ші toate плantеле se пȣtpeskȣ̆. Însъ spre maĭ бȣнъ înџелеџере, вomȣ̆ ворбi de о kamȣ̆-datъ пȣmaĭ de пȣtpipea animaлeлорȣ̆.

Kimia ші fisioлоџia modepпъ аȣ̆ ръвърsatȣ̆ о лȣminъ mape asȣпра ачестȣĭ fenomenȣ̆ neînџелеsȣ̆ пînъ akȣmȣ̆. De kîndȣ̆ esistȣ̆ oamenĭ аȣ̆ mînkatȣ̆ пîĭne saȣ̆ kapne, iарȣ̆ пȣ пetpe. Dар nimenĭ n'a штiȣтȣ̆ de че пȣ поate omȣлȣ̆ съ mъnînче ші пetpe? de че пȣmaĭ din пîĭne ші kapne se faче sînџе iар пȣ ші din пetpe? kȣmȣ̆ se faче în kopпȣлȣ̆ omȣлȣĭ din пîĭne, sînџе? ші de че kopпȣлȣ̆ omȣлȣĭ kape este în stape а faче ачеastъ skimбape mape, de че пȣ este елȣ̆ în stape а faче ші din пetpe, sînџе? Kimia modepпъ а esпликatȣ̆ toate ачеstea. О съ dъmȣ̆ лektopiлорȣ̆ nostpi о mikъ idee de ачеste pesȣлtate fpȣmoase але лȣkpъpiлорȣ̆ bestitȣлȣĭ Kimistȣ̆ *Liebig*.

Kimia opranikъ, adikъ pamȣpa ачестеĭ штiinџе kape se okȣпъ kȣ anaлisa fiinџелорȣ̆

oрганiче (планте ші animале) а гъsitŭ kъ, кор-
пiĭ tȣtȣлорŭ fiinцелодŭ органiче sîntŭ fъкȣцĭ
нȣmaĭ de треĭ saŭ патрȣ елеменцĭ, adiкъ:
din oksiценŭ, idроценŭ, карбонŭ ші nitро-
ценŭ; ачеstŭ dȣпъ ȣрmъ, алŭ патрȣлеа еле-
mentŭ este копрinsŭ maĭ кȣ seamъ în кор-
пȣлŭ animалелорŭ ші лipseшte maĭ ла toate
плантеле. Dар ачештĭ елеменцĭ нȣ esistŭ în
forma лорŭ прimitiвъ în корпiĭ органiчĭ, къчĭ
алтminтрелеа toate плантеле арŭ fi нȣmaĭ кър-
бȣнĭ amestekaцĭ кȣ апъ (апа fiindŭ o комбi-
нацiȣне de oksiценŭ кȣ idроценŭ), iар ani-
малеле н'арŭ fi алtŭ nimikŭ de kîtŭ кърбȣнiĭ
amestekaцĭ кȣ апъ ші аерŭ (къчĭ аерȣлŭ e-
ste o комбinaцiȣне de nitроценŭ кȣ oksiценŭ,
прin ȣрmаре întр'ȣнŭ кърбȣне бъгatŭ în апъ съ-
tȣратŭ de аерŭ, se afлъ îmпреȣнate kîte па-
трȣ елеменцiĭ прimitiвĭ каре konstitȣе кор-
пȣлŭ animaлȣ). Din контра ведемŭ къ нȣ e
аша, ведемŭ къ animaлеле sîntŭ чева maĭ
mȣлtŭ de kîtŭ нȣmaĭ кърбȣнĭ amestekaцĭ кȣ a-
пъ ші аерŭ. De че аша? Fiindŭ къ ачештĭ
елеменцĭ нȣ sîntŭ копрinшĭ în корпȣлŭ ор-
ganikŭ ka елеменцĭ simплĭ, чĭ ka nimte ком-
бinaцiȣнĭ органiче партikȣларе пе каре Ki-
misti ле нȣmeskŭ *прiнчiпĭ mediaцĭ* aĭ корпiлор
органiчĭ; ачеstĭ прiнчiпĭ sînt чеĭ ȣрmътoрĭ:
албȣmенŭ saŭ албȣшŭ de oŭ каре se afлъ нȣ
нȣmaĭ în oŭ, чĭ ші în toate пърцiле ȣнȣĭ корпŭ
animaлŭ, ва înkъ ші 'n toate плантеле. Пе лîн-
гъ албȣменŭ esistъ în корпȣлŭ animaлŭ (iар
нȣ вецеталŭ) ȣн алtŭ прiнчiп нȣmit *fiбрinŭ*. Fiбрi-
нȣлŭ пȣтемŭ съ'лŭ kîштiгъмŭ din sînцеле a-
nimaлелорŭ în modȣлŭ ȣрmътoрŭ. Kînd se
sлобoade sînцеле ȣнȣĭ animaлŭ (saŭ ȣнȣĭ omŭ)
viŭ, съ нȣ'л лъсъмŭ ka съ se înkiеце, чĭ съ'л
батемŭ кȣ o нȣia, пе ȣрmъ съ'л върсъмŭ
прinтр'ȣнŭ fiлтрȣ (xîртie de стреkȣратŭ) ші
tȣрнînd апъ пеste dînsȣл, o съ ведемŭ atȣнчĭ
къ se skȣрце din fiлтрȣ ȣнŭ flȣidŭ рoшȣ ka
sînцеле, апоĭ tȣрнînd mереŭ апъ, flȣidȣлŭ stрi-
kȣрат ва deveni maĭ албŭ пънъ kънd în sfîр-
шitŭ se ва stрikȣра ȣнŭ flȣidŭ албŭ ka апа,
atȣнчĭ ȣitîndȣне înъȣнтрȣл fiлтрȣлȣĭ воmŭ гъ-
si акoло ka nimte tъецеĭ албĭ; asta este fi-
брinȣлŭ skos din sîнце. Ал треiлеа прiнчiпŭ
mediatŭ че se afлъ în корпȣлŭ animaлелор
este *kaseinȣлŭ*, adeкъ ȣнŭ прiнчiпŭ каре se
afлъ în вrînzъ, în лапtеле înkieratŭ ші în
sънце. Прiнчiпȣлŭ ал патрȣлеа este *zахарȣ*
каре esistъ în корпȣлŭ плантелор ka ші ал
animалелор, asemenea ші прiчiпȣл ал чiнчiлеа
adiкъ *грȣsimea*, каре esistъ ла animале în
формъ de ȣнтȣръ saŭ seŭ, dар ла вецетале
în формъ de ȣнtъ (s. e. ȣнtȣ de лemнŭ, ȣнtȣ
de рапiцъ, de mirdaле, de inŭ ш. ч. л.) Dар
прiнчiпȣл алŭ шаселеа este *amiлонŭ* saŭ skро-
беала; însъ ачеаsta esistъ нȣmaĭ ла планте
maĭ кȣ seamъ ла челе нȣmite череале (грîŭ,
sekаръ, орz, овъz, порȣмб ш. ч. л.) каре
konstitȣъ maĭ кȣ seamъ mateрiiле aлimentaре,
вецеталe, але попȣлiлор saŭ бȣkateле dȣпъ kîmпŭ.
În корпȣлŭ animалелор нȣ esistъ amiлонŭ.

Kimia органiкъ modeрнъ a fъкȣtŭ ші
o алtъ deskoперiре frȣmoasъ каре требȣе
s'o штimŭ спре a înцелеце нȣtрiрea fiinцелор
органiче. Kimia a deskoперitŭ къ sînt în natȣръ
nimte корпĭ каре aŭ o identitate kimiкъ ші
o neidentitate fiziкъ, adiкъ пентрȣ kimistŭ a-
чештia sȣнтŭ ȣнȣлŭ ші ачелашĭ лȣкрȣ, пе
kîndŭ пентрȣ fiziкŭ sîntŭ лȣкрȣрĭ diверse.
S. e. skробеала ші zахарȣ sîntŭ негрешitŭ în
okiĭ tȣtȣлорŭ лȣкрȣрĭ foapte diверse, къчĭ
skробеала нȣ se топеште în апъ, iар zахарȣ
se топеште, skробеала нȣ este dȣлче ші zахарȣ
e dȣлче, însъ kimistȣ deskoнȣindŭ zахарȣлŭ
ші skробеала, гъсеште къ amindoĭ ачештĭ корпĭ
нȣ нȣmaĭ къ sînt компȣшĭ de ачеiашĭ елеменцĭ,
ші kiар în ачелеашĭ пропорцiȣнĭ. Пентрȣ ki-
mistŭ dар skробеала ші zахарȣл sînt ȣнŭ sin-
гȣрŭ лȣкрȣ, dар пентрȣ fiziкŭ ka ші пентрȣ
toatъ лȣmea skробеала ші zахарȣлŭ sînt доъ
лȣкрȣрĭ diверse. Kiар razda kasiĭ se опȣне
претенцiȣнiĭ kimistȣлȣĭ, zikînd: къ ea нiчĭ o
datъ нȣ ва пȣне în kafea skробеалъ în локŭ
de zахарŭ, ші нȣ ва спъла рȣfеле eĭ кȣ za-
харŭ în лок de skробеалъ. Dар ші kimistȣлŭ
însȣшĭ веde къ ачештĭ doĭ корпĭ aŭ калiтъцĭ
fiziче кȣ totȣл diверse. Ел веde aкȣm къ шti-
iнца лȣĭ este în контраziчере кȣ fizika. Че съ
fakъ елŭ aкȣmŭ? Iatъ че face елŭ, a inventatŭ
ȣнŭ kȣвînтŭ кȣ каре ва съ еспliче ачеаstъ
контраziчере; ачеstŭ kȣвînтŭ se нȣmеште *Izo-
mepie*. Kimistȣлŭ нȣmеште skробеала ші zаха-

рълȣ̆ kорпї isomepї, шi ziче къ natȣpa a арътatȣ̆ în ачештї kорпї omninȣtinца sa ad-mірабілъ, къчї пріn ачеiашї елементї шi kiap în ачелеашї пропорцiȣнї еа a штiȣtȣ̆ a продȣче diferiцї kорпї нȣmaї прin modifikapea аран-жементȣлȣї atomелор din kape ачештї kорпї sîntȣ̆ компȣшї. Съ нȣ'шї imaцine чineва къ вр'ȣнȣ̆ kimistȣ̆ а въzȣtȣ̆ вр'о datъ aчeste аранжiamente modifikate, nічї de kȣm! însъ aчeastъ idee este о ipotezъ (înkinȣipe) черȣtъ ka съ не пȣtem esплika aчeastъ kontpaziчере kȣpioasъ. Dap Kimistȣл нȣ нȣmaї къ а арътatȣ̆ къ skpobeaла шi zaxapȣлȣ̆ sîntȣ̆ ȣнȣ̆ feлȣ̆ de kорпȣ̆ kimikȣ̆, чі шi kȣmȣ̆ sîntemȣ̆ în stape a skimba întp'a-devъpȣ̆ skpobeaла în zaxapȣ̆ kȣ toate kȣa-лitъцiле sале черȣte, adikъ елȣ̆ а лȣatȣ̆ skpo-беалъ, а пȣs'о în апъ kaлdъ шi а tȣpnatȣ̆ песte dînsa kîteва пікътȣpї de aчid sȣлfikȣ̆ (вітpioлȣ̆,) шi песte kîteва minȣte skpobeaла s'a skimbatȣ̆ în zaxapȣ̆! Dap нȣ нȣmaї skpobeaла, чі шi sпȣma din гȣpa ȣнȣї omȣ̆ saȣ̆ animaлȣ̆ skim-бъ îndatъ skpobeaла în zaxapȣ̆.

Tokmaї akȣm о съ пȣtemȣ̆ înцeлeцe fe-nomenȣл нȣtpipeї animaлiлор maї kȣ seamъ ачелор kape se нȣtpeskȣ̆ de вeцetaлe шi kiap а omȣлȣї че mъnînkъ пîine. Kaлȣлȣ̆ s. e. kînd ia în гȣpa sa opzȣ̆ saȣ̆ порȣmбȣ̆, ia о adeвъ-patъ skpobeaлъ, fiind къ toate череaлeлe sînt плine de fъinъ, adikъ de skpobeaлъ, însъ, îndatъ че kaлȣлȣ̆ а mȣiatȣ̆ opzȣлȣ̆ kȣ sпȣma din гȣpъ, atȣnчї din skpobeaла aчeasta s'a fъkȣt zaxap; пріn ȣpmape de ла гȣpъ пînъ ла stomak, opzȣл kaлȣлȣї s'a skimbat în zaxap. Апої fiindȣ̆ къ zaxapȣл este soлȣбiл în opї че fлȣid, de ачeea se топеште în fлȣideле kape esistȣ̆ în kорпȣл ачestȣї animaлȣ̆, se amestekъ kȣ sînцeле лȣї шi îл нȣtpeskȣ̆, saȣ̆ челȣ̆ пȣцinȣ̆ îї dъ kълdȣpa sa inтepiоpъ черȣtъ пentpȣ manцinepea вieцiї, în лokȣ̆ къ, daka opzȣлȣ̆ ар fi ръmasȣ̆ skpobeaлъ, kape este о matepie нesoлȣбiлъ în fлȣide, н'ар fi intpatȣ̆ în чірkȣ-лaцiȣnea sънцeлȣї шi н'ар fi пȣtȣtȣ̆ нȣtpi а-nimaлȣлȣ̆. Къчї dȣпъ о pегȣлъ цeнepaлъ kape esistъ în natȣpъ: нȣmaї matepiiле soлȣбiле potȣ̆ съ intpe în чірkȣлaцiȣnea sънцeлȣї ȣнȣї ani-maлȣ̆, sпpe а л нȣtpi saȣ̆ алȣ̆ omopî. Opї че otpaвъ, mъkap чea maї віолentъ daka нȣ е soлȣбiлъ în kорпȣ̆, тpeче нȣmaї пpintp'însȣл, ese kȣ eskpementeле шi нȣ поate съ'ї fakъ nічї ȣнȣ̆ ръȣ̆. De ачeea s'a въzȣtȣ̆ къ оa-menii kape aȣ̆ înгiцitȣ̆ бȣкъцї de apamъ saȣ̆ kpeiцapї, н'aȣ̆ пъцitȣ̆ nimikȣ̆, шi kpeiцapȣ а ешitȣ̆ kȣ eskpementeле, пе kîndȣ̆ алцiї kape aȣ̆ înгiцitȣ̆ kъtimї miчї de kokлeaлъ (apamъ kombinatъ kȣ oцetȣ̆) s'aȣ̆ otpъвitȣ̆ шi aȣ̆ mȣ-pitȣ̆; aчeasta провine fiind къ apama metaлikъ нȣ е soлȣбiлъ în kорпȣлȣ̆ nostpȣ пе kînd ko-kлeaла е soлȣбiлъ.

Totȣ̆ aчeste прочеdȣpї se ȣpmezȣ̆ kînd ȣнȣ̆ omȣ̆ mъnînkъ пîine, kaptofї saȣ̆ алte лȣ-kpȣpї fъinoase шi maї kȣ seamъ kînd цъpanȣлȣ̆ mъnînkъ mъmълiга лȣї, къчї toate mînkъpiле fъinoase skimбȣ̆ în гȣpa omȣлȣї пріn sпȣma sa (saлiвȣ̆) skpobeaла лор în zaxapȣ̆. De ачeea вeдemȣ̆ о чірkȣmstanцъ intepesantъ къ, kînd omȣл mъnînkъ, saȣ̆ kiap kîndȣ̆ ape poftъ de mînkape, îї віne mȣлтъ sпȣmъ în гȣpъ. Aчeasta este о лȣkpape instinktiвъ а natȣpeї, kape а fъkȣt къ tokmaї atȣnчї se продȣче mȣлtȣ̆ sa-лiвȣ̆ (sпȣmъ) în гȣpa omȣлȣї saȣ̆ animaлȣлȣї, kînd ape maї mȣлтъ тpeбȣinцъ de dînsa, adikъ kînd animaлȣлȣ̆ (saȣ̆ omȣ) mъnînkъ лȣkpȣpї fъinoase ka съ fie skimbate пріn sпȣmъ în zaxapȣ̆ ȣпpe а'лȣ̆ пȣtea нȣtpi.

Akȣm am esплikatȣ̆ че деvine în kорпȣлȣ̆ nostpȣ пîinea kape о mînkъmȣ̆. În aptikoлȣлȣ̆ ȣpmъtopȣ̆ вomȣ̆ esплika че деvine kapnea шi гръsimiле че mînkъmȣ̆.

KOMȢNIKAЦIȢNЇ ШTIINЦIFIЧE MIЧЇ.

Aвemȣ̆ пльчеpe а papopta astъzї о faptъ ka-pe atinцe пе ȣнȣлȣ̆ din konfpaцiї nostpi чеї stimaцї. Sȣб-însemnatȣлȣ̆ în kȣaлitatea sa de medikȣ̆, нȣ поa-te алtȣ̆-feлȣ̆ de kîtȣ̆ se бȣкȣpъ а вeдеа къ Eȣpопа чівiлizatъ, kape пînъ de ȣнъ-zi н'а врȣtȣ̆ съ штie nічї de esistenца цъpiї noastpe, akȣmȣ̆ ape intepesȣ̆ а ȣpma шi прогpeseле штiinцiфiче kape se fakȣ̆ ла noї, de шi kamȣ̆ înчetȣ̆, dap totȣ̆ se fakȣ̆.

Faпta desпpe kape ворвітȣ este чеа ȣрмъ-toape:

Газеta Sпitaлелорȣ чівіле ші miлitape din Пapisȣ din $^{6}/_{18}$ але kopenteĭ N⁰ 123, konpinde амъpȣnta pелацiȣне a D-лȣĭ Doktopȣ N. Тъpneskȣ despre doȣe операцiȣнĭ че a fъkȣtȣ D-лȣĭ aiчĭ în kaпiталъ, în лȣniле tpekȣte, ла kape a fostȣ ші алцĭ mediчĭ inвitaцĭ; din aчeste операцiȣнĭ, ȣна maĭ kȣ seamъ este din челе maĭ însemnate ші intepesante.

Aчeastъ операцiȣне s'a fъkȣtȣ ла ȣнȣ koпiлȣ mikȣ нъskȣtȣ kȣ апъ în kaпȣ (idpoчefaлȣ, adikъ kȣ kaпȣлȣ foapte mape ші плінȣ kȣ апъ).

Амъpȣнteле aчesteĭ операцiĭ intepeseзȣ нȣмаĭ пе оаменĭ de шtiinцъ, пpin ȣpmape ле tpekȣ kȣ teчepea, pomenindȣ нȣмаĭ kъ D. Doktopȣ Тъpneskȣ, dȣпъ че a datȣ чепȣ kaпȣлȣĭ kȣпiлȣлȣĭ, ші 'ĭ a skosȣ maĭ ла o oka de апъ în doȣъ pîndȣpĭ, a întpodȣsȣ în нъȣntpȣлȣ kaпȣлȣĭ o soлȣцiȣне de iodiнъ, întp'o пpoпopцiȣне че a sokotitȣ D-лȣĭ de kȣвiinцъ, inжektînd'o k'ȣнȣ гліstipȣ. Dȣп'aчeasta, kaпȣлȣ koпiлȣлȣĭ a începȣtȣ a se mikшopa astȣ-felȣ în kîtȣ dȣпъ 23 ziле a вenitȣ maĭ ла шъpimea fipeaskъ dȣпъ тъȣрapea fъkȣтъ kiapȣ înaintea D-лopȣ Doktopĭ Apsaki ші Гȣsi пpotomedikȣлȣ. Pezȣлtatȣлȣ aчesteĭ операцiȣнĭ ла aчeastъ patimъ гpoзавъ ші netъmъdȣitъ a вieцiлopȣ kopiĭ, este ȣнȣлȣ din челе maĭ nopoчite; пentpȣ aчeasta газеtapȣлȣ Фpaнчeзȣ s'a гpъвitȣ de a пȣвлikat'o în челе dintîiȣ koлoaнe але Foaeĭ saле ш'o komпapeaзъ k'o алтъ asemenea операцiȣне fъkȣтъ în Amepika sententpioнaлъ, ші o гъseшte maĭ sȣпepioapъ ші foapte вpednikъ, ka вървацiĭ de шtiinцъ s'o iea aminte.

D. Doktopȣ Тъpneskȣ ва maĭ пȣвлika ші алte операцiȣнĭ але saле, papĭ, fъkȣte aiчĭ; de astъ-datъ însъ, amȣ sokotitȣ de kȣвiinцъ, d'a пȣвлika пpin жȣpнaлȣлȣ nostpȣ пе чеа de maĭ sȣsȣ, spre onoapea Xipȣpцieĭ în пъmîntȣлȣ nostpȣ.

Pedaktopȣлȣ.

Пatpia поamелор noastpe. Maĭ toate поамеле kape sîntȣ aшa de komȣne ла noĭ, ne-aȣ вenitȣ din niшte kлime foapte depъptate, însъ kȣ timпȣ s'aȣ akлimaлisatȣ ла noĭ. Черчетъpiле istopiче fъkȣte în papoptȣлȣ patpieĭ поameлopȣ noastpe, a datȣ ȣpmъtoapeле pesȣлtate:

Kaiseле aȣ вenitȣ în Eȣpoпa de ла Apmenia în timпȣлȣ împъpatȣлȣĭ Aȣгȣstȣ. Din Italia aȣ вenitȣ ла Provence (în Фpaнчia) ші de akoлo în toatъ Eȣpoпa.

Чipeшеле челевpȣлȣ Lucullus din Poma a adȣsȣ aчeste поаme din opaшȣлȣ *Cerasonte* în Pontus (Asia) ла Italia, ші dȣпъ opaшȣлȣ, patpia лop, ле-a datȣ нȣmeле de Cerassus, de ȣnde пpoвine ші нȣmeле лopȣ de чipeшe în лimвa Pomînъ.

Гȣtȣiле aȣ fostȣ kȣnoskȣte ші нaцiȣнeлopȣ antiче kape ле-a нȣmitȣ Cydonia, fiindȣ kъ patpia aчestȣĭ fpȣktȣ e opaшȣлȣ Cydonia în insȣлa Creta. Aчestȣ fpȣktȣ epa konsakpatȣ diвinitъцiĭ Beнȣsȣ. Kȣлtȣpa лȣĭ нȣ s'a ръsпînditȣ пpea mȣлtȣ, пpekȣmȣ kȣлtȣpa челopȣ-л-алte fpȣkte, fiindȣ kъ ші фoлосȣлȣ лȣĭ e foapte mъpцinitȣ.

Smokineле, patpia aчestopȣ fpȣkte e Asia ші nopdȣлȣ Afpiчeĭ, epaȣ kȣnoskȣte ла Ispaeлiцĭ ші ла Eлeнĭ atȣнчĭ, kape ле-a kȣлtiвatȣ mȣлtȣ, пȣtemȣ ziче kъ smokineле epaȣ fpȣkteле лopȣ челе maĭ koмȣne. Pomaniĭ aȣ întpodȣsȣ smokiniĭ ші în sȣdȣлȣ Фpaнчeĭ ȣnde peȣшeskȣ foapte вine.

Smeпpa, ȣniĭ Botanstĭ пpetindȣ kъ aчeste поаme пpoвine din mȣnteле Ida, de aчeea o нȣmeskȣ rubus idaeus.

Dȣziĭ, patpia aчestȣĭ apвopȣ foapte пpeцiosȣ пentpȣ kȣлtȣpa mȣtaseĭ, este Kina, de akoлo a вenitȣ ла Neaпoлi ші ла insȣлa Mopea în Eлada, ші de akoлo ла noĭ. Dap ла fineле sekoлȣлȣĭ алȣ 15-лea aȣ intpodȣsȣ kȣлtȣpa лopȣ din Italia în Фpaнчia. Insȣлa Mopea 'ші-a лȣatȣ нȣmipea eĭ de ла dȣziĭ чeĭ mȣлцĭ че kpeskȣ akoлo ші kape în лimвa latiнъ se нȣmeшte Morus.

☞ Sȣвtȣ-însemnatȣлȣ dъ în kȣnoшtinцa tȣtȣpopȣ amatopiлopȣ че вopȣ вoi a asista ла лekцiȣniле saле гpatisȣ че ape sъ tpateze despre Psychologie ші Esthetique: doȣъ pamȣpĭ foapte intepesante din philosophia пpaktikъ. Aчestȣ kȣpsȣ ва înчeпe de Dȣmineka вiitoape ла 18 Noemвpie de ла 10—11 ope de dimineaцъ ші ва ȣpma peгȣлatȣ în toate Dȣmineчiле пînъ ла пpimъвapa вiitoape.

I. Бараш.

Тiпографiа нaцiоналъ a лȣĭ Iосеф Романов ші Комп.